

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

29 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz (przewodniczący)

SSN Krzysztof Grzesiowski

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 29 stycznia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej syndyka masy upadłości G. spółki akcyjnej
w W. w upadłości
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z 7 lipca 2021 r., I ACa 982/18,
w sprawie z powództwa K.C. i M.C.
przeciwko syndykowi masy upadłości G. spółce akcyjnej w W. w upadłości
o ustalenie i zapłatę,

- I. odrzuca skargę kasacyjną w zakresie zaskarżenia pkt I.2
i II. wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi;**
- II. oddala skargę kasacyjną w pozostałym zakresie;**
- III. zasądza od syndyka masy upadłości G. spółki akcyjnej w W.
na rzecz K.C. i M.C. 5 400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych)
kosztów postępowania kasacyjnego.**

Krzysztof Grzesiowski Dariusz Pawłyszcz Agnieszka Jurkowska-Chocyk

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 7 lipca 2021 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi na skutek apelacji powodów od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi zmienił zaskarżony wyrok i zasądził od pozwanego na rzecz powodów 75 857 zł oraz 29 466,49 CHF, za jednoczesnym zwrotem przez powodów solidarnie na rzecz pozwanego 257 432,43 zł świadczenia wzajemnego albo zabezpieczenia roszczenia o jego zwrot, oddalił powództwo w pozostałej części i rozstrzygnął o kosztach procesu za pierwszą instancję (pkt I); oddalił apelację w pozostałym zakresie (pkt II); orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt III); nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa –nieopłacone koszty opinii biegłego (pkt IV).

Sądy *meriti* ustaliły, że 28 listopada 2007 r. została zawarta umowa, na podstawie której poprzednik prawny pozwanego – G. S.A. w K. udzielił powodom kredytu w kwocie 257 432,43 zł indeksowanego kursem franka szwajcarskiego. W umowie przyjęto, że w chwili jej zawierania równowartość kredytu wynosi 117 549,05 CHF, natomiast rzeczywista równowartość zostanie określona po wypłacie ostatniej transzy. Kredytobiorcy złożyli oświadczenie, że są świadomi ryzyka kursowego związanego ze zmianą kursu waluty indeksacyjnej w stosunku do złotego, w całym okresie kredytowania, który wynosił 30 lat. W umowie określono również, że rata kapitałowo-odsetkowa, przy założeniu uruchomienia całości kredytu w dacie sporządzenia umowy, wynosiłaby równowartość 625,29 CHF, natomiast rzeczywista wysokość rat kapitałowych lub rat odsetkowych zostanie określona w harmonogramie spłat. Rzeczywista roczna stopa oprocentowania kredytu w dniu sporządzenia umowy wyniosła 5,03%.

Zgodnie z § 9 ust. 2 umowy, w dniu wypłaty kredytu lub każdej transzy kredytu, kwota wypłaconych środków była przeliczana do CHF według kursu kupna walut określonego w tabeli kursów, obowiązującego w dniu uruchomienia środków.

W myśl § 10 ust. 3 w związku z ust. 1, wysokość raty kapitałowo-odsetkowej i odsetkowej miała być ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF – po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego w bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut

obcych, do CHF obowiązującego w dniu spłaty. 8 września 2011 r., strony umowy kredytu podpisały aneks, zmieniający brzmienie § 10.

Sądy ustaliły również, że umowa nie była negocjowana indywidualnie. Stanowiła przygotowany przez bank gotowy produkt. Na jej treść konsument (kredytobiorca), w zakresie objętym kwestionowanymi klauzulami, nie miał żadnego wpływu, zatem uznać je należy za nieuzgodnione indywidualnie (art. 385¹ § 3 k.c.). Pozwany bank poprzestał na formalnym pouczeniu o ryzyku walutowym, nie przedstawiając kredytobiorcom rzetelnych informacji, które pozwoliłyby racjonalnie rozważyć ryzyko zmiany kursu CHF w wieloletnim okresie związania się z bankiem umową kredytu i jak może się to przełożyć na wysokość rat kredytowych.

Podzielając te ustalenia – Sąd Apelacyjny dokonał odmiennej oceny prawnej dochodzonego w sprawie roszczenia, uznając je za uzasadnione w zakresie żądania zwrotu świadczenia nienależnego. Podzielił natomiast pogląd Sądu pierwszej instancji, że powodowie nie wykazali interesu prawnego, będącego materialnoprawną przesłanką wystąpienia z powództwem o ustalenie.

Sąd Apelacyjny dodatkowo ustalił, że na dzień 30 maja 2017 r. powodowie dokonali na poczet kredytu wpłat w wysokości 76 029,82 PLN oraz 29 466,49 CHF. Sąd odwoławczy uznał za zasadny zarzut obrazy art. 385¹ k.c.

Sąd odwoławczy uznał, że § 9 ust. 2 i § 10 ust. 3 w zw. z § 6 ust. 1 umowy kredytu stanowią klauzule abuzywne. Nie wyjaśniają dostatecznie mechanizmu przeliczania kwoty wypłaconego kredytu oraz przeliczania jego rat, pozostawiając bankowi w zasadzie nieograniczoną możliwość kształtowania kursu wymiany walut. Sąd Apelacyjny zakwestionował jednak pogląd Sądu Okręgowego, że zawarcie aneksu do umowy usunęło pierwotną przyczynę uznania całej umowy za nieważną, tj. niedozwolonego charakteru zawartych w niej postanowień dotyczących waloryzacji kredytu. Konsekwencją eliminacji z umowy uznanych za abuzywne postanowień jest upadek całej umowy, co uzasadnia roszczenie o zwrot spełnionych na jej podstawie świadczeń na podstawie art. 405 w związku z art. 410 § 1 i 2 k.c.

Skargę kasacyjną od powyższego orzeczenia wywiódł pozwany bank zaskarżając je w całości i zarzucając naruszenie:

- art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z postanowieniami § 6 ust. 1, § 9 ust. 2, § 10 ust. 3 umowy kredytu w związku z art. 385¹ § 1 k.c.,
- art. 58 § 1 i art. 385¹ § 1 k.c. przez wadliwe zastosowanie tych przepisów i uznanie, że skutkiem stwierdzenia abuzywności postanowień indeksacyjnych jest niemożność dalszego trwania umowy,
- art. 65 § 1 i 2 k.c. oraz art. 69 ustawy prawo bankowe dnia 29 sierpnia 1997 r. w związku z art. 385¹ § 1 k.c., w związku z § 6 ust. 1, § 9 ust. 2, § 10 ust. 3 umowy kredytu polegające na wadliwej ich wykładni i przyjęcie, że postanowienia indeksacyjne zawarte w spornej umowie kredytu stanowią świadczenie główne umowy,
- art. 358 § 2 k.c. i art. 41 prawa wekslowego przez ich niezastosowanie do spornej umowy,
- art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13/EWG, art. 58 § 2 k.c.,
- art. 353¹ w zw. z art. 58 § 1 w zw. z art. 58 § 2 i w zw. z art. 5 k.c. przez przyjęcie, że umowa kredytu indeksowanego do waluty CHF obciąża ryzykiem w całości stronę powodową co stanowi nadużycie prawa i w ten sposób stanowi o nieważności czynności prawnej.

Wobec tak postawionych zarzutów skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego, w tym o kosztach zastępstwa prawnego powoda według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie wnieśli m.in. o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pozwany zaskarżył skargą kasacyjną wyrok Sądu Apelacyjnego w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego (czyli również w pkt I.2 oddalającym powództwo), a także w zakresie, w którym Sąd odwoławczy oddalił apelację powodów w pozostałej części (pkt II). Oprócz wymogów formalnych, którym w świetle przepisów k.p.c. powinna odpowiadać skarga kasacyjna, dopuszczalność tego

nadzwyczajnego środka zaskarżenia uzależniona jest od skutecznego wykazania przez skarżącego interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia. Skarżący winien wykazać, że jest zapadłym rozstrzygnięciem pokrzywdzony. Na taką konieczność wskazywał Sąd Najwyższy w uchwale z 15 maja 2014 r. (III CZP 88/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 108). Zgodnie z poglądem wyrażonym w uchwale pokrzywdzenie orzeczeniem (*gravamen*) jest przesłanką dopuszczalności środka zaskarżenia, chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania tego środka. Takie pokrzywdzenie (*gravamen*) zachodzi wtedy, gdy zaskarżone orzeczenie jest w sensie prawnym obiektywnie niekorzystne dla skarżącego, gdyż z punktu widzenia skutków związanych z prawomocnością materialną, nie uzyskał takiej ochrony prawnej, którą zamierzał osiągnąć w postępowaniu poprzedzającym wydanie orzeczenia. Zatem, tylko potrzeba uzyskania ochrony prawnej i wywodzonego stąd interesu prawnego racjonalizuje możliwość korzystania ze środków zaskarżenia, nie naruszając ich istoty. Treść uzasadnienia zakresu zaskarżenia, którą podał skarżący, pozwala dojść do przekonania, że nie powoływał się i nie wykazał pokrzywdzenia orzeczeniem wydanym na swoją korzyść. Wskazane argumenty legły u podstaw zastosowania art. 398⁶ § 3 k.p.c. i odrzucenia skargi kasacyjnej w zakresie wskazanym w pkt I sentencji wyroku Sądu Najwyższego.

W pozostałym zakresie skarga kasacyjna pozwanego okazała się niezasadna. Sformułowane w niej zarzuty koncentrują się przede wszystkim na tezie, że uznane przez Sąd Apelacyjny za abuzywne postanowienia umowne nie naruszają w sposób rażący interesów powodów i nie mogą być uznane ze sprzeczne z dobrymi obyczajami.

Kwestia abuzywności postanowień umów kredytu, indeksowanych kursem CHF stanowiła przedmiot licznych wypowiedzi tak orzecznictwa krajowego, w tym Sądu Najwyższego, jak i unijnego. Na przestrzeni ostatnich lat wypracowano w tym przedmiocie – co do zasady – jednolitą i utrwaloną linię orzeczniczą. Zgodnie z nią Sądy *meriti* słusznie przyjęły, że klauzula indeksacyjna w umowie kredytu określa wysokość głównego świadczenia kredytobiorcy. Odnosi się ona bowiem bezpośrednio do elementów przedmiotowo istotnych umowy kredytu, a zatem do oddania i zwrotu sumy kredytu, której wysokość wprost kształtuje (zob. m.in. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 11 grudnia 2019 r.,

V CSK 382/18; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22).

Niejasny i niepoddający się weryfikacji mechanizm ustalania przez bank kursów waluty, pozostawiający bankowi swobodę, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula, która nie zawiera jednoznacznej treści i przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną przedsiębiorcy w kwestii bardzo istotnej dla konsumenta, dotyczącej kosztów kredytu, jest klauzulą niedozwoloną (zob. m.in. wyroki SN: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 oraz wyrok TSUE z 18 listopada 2021 r., C-212/20, M.P., B.P. przeciwko „A”).

Sąd Apelacyjny prawidłowo przyjął, iż zastosowany w umowie łączącej strony mechanizm indeksacji jest niedozwolonym postanowieniem umownym, jako sprzeczny z dobrymi obyczajami, naruszający rażąco interesy powodów i równowagę stron, pozostawiając kredytodawcy pole do arbitralnego działania i obarczając kredytobiorców nieprzewidywalnym ryzykiem. Rażąco niekorzystna była dla konsumentów także sytuacja dająca bankowi możliwość dowolnego kształtowania tabeli kursów. Nie do zaakceptowania w świetle art. 385¹ k.c. jest natomiast sytuacja, w której powodowie (konsumenci) mieli dowiedzieć się o poziomie zadłużenia ratalnego już spłaconego, po podjęciu określonej sumy z ich rachunku.

Prawidłowo Sądy *meriti* oceniły także kwestię skutków, jakie dla losów łączącej strony umowy niesie fakt eliminacji niedozwolonych postanowień umownych. W świetle aktualnego orzecznictwa należy zdecydowanie odrzucić pogląd, że po usunięciu abuzywnych postanowień umowa nadal może obowiązywać. W obecnym stanie prawnym brak jest również możliwości zastąpienia takich postanowień przepisami o charakterze dyspozytywnym. Nieprawidłowe są przy tym twierdzenia skarżącego, który wskazuje na możliwość dalszego obowiązywania łączącej strony umowy na podstawie art. 69 ust. 3 pr.bank. lub przy zastosowaniu średniego kursu NBP dla waluty obcej. Wadliwość przyjętej przez skarżącego oceny prawnej potwierdza bogate orzecznictwo Sądu Najwyższego, w tym przede wszystkim pogląd

wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale składu całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. W orzeczeniu tym wyjaśniono m.in., że w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego, odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Ponadto Sąd Najwyższy przesądził także, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu denominowanego lub indeksowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

W orzecznictwie wielokrotnie wyjaśniono już, że bez abuzywnych klauzul przeliczeniowych (spreadowych) umowa kredytu indeksowanego nie może nadal obowiązywać. Ich wyeliminowanie, wbrew twierdzeniom skarżącego, prowadzi do upadku klauzuli ryzyka walutowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR. Konsekwencją powyższego jest tak daleko idące przekształcenie umowy, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze niż zamierzone przez strony, bowiem bez postanowień określających sposób wyznaczenia kursu miarodajnego dla przeliczenia złotych na franki szwajcarskie i na odwrót (bez uzupełnienia związanej z tym luki), klauzule przewidujące waloryzację (ucieleśniające też ryzyko walutowe), w ogóle nie mogą wyrzucić skutku (zob. np. postanowienie SN z 25 kwietnia 2024 r., I CSK 1583/23).

W ustalonym w sprawie stanie faktycznym Sąd Apelacyjny zasadnie uznał, że pozwany nie sprostął obowiązkom informacyjnym w zakresie ryzyka kursowego. Podpis kredytobiorcy pod lakoniczną informacją w tym przedmiocie krótkiej należy ocenić jako dalece niewystarczający. W wypowiedziach orzecznictwa odnotowuje się wyraźne wskazanie na obowiązek ostrzegawczy instytucji finansowej, obejmujący dołożenie należytej staranności w zakresie sprecyzowania realnej niepewności istniejącej potencjalnie po stronie kredytobiorcy uzyskującego kredyt powiązany w walucie obcej. W przypadku, gdy transakcja zawierana jest pomiędzy stroną profesjonalnie zajmującą się produktami bankowymi a konsumentami, których wiedza z zakresu tego rodzaju produktów jest częstokroć ograniczona, zachowanie

informacyjne banku powinno polegać na takim informowaniu klienta o zakresie ryzyka kursowego, aby jednoznacznie uświadomić kredytobiorcy potencjalny efekt w postaci obowiązku zwrotu kwoty wielokrotnie wyższej od pożyczonej mimo dokonywania regularnych spłat (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z 8 lutego 2024 r., II CSKP 1036/23, wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 35; wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, nr 2, poz. 7).

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w pkt II sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1, 1¹ i 3 w zw. z § 2 pkt 7, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Krzysztof Grzesiowski Dariusz Pawłyszcz Agnieszka Jurkowska-Chocyk

(M.M.)

[a.ł]